

Critics Point

2018

Γιώργος Απέργης (γ. 1945) καὶ Σία:
δοκιμάζοντας νηφάλιαν ἀντιμετώπιση...

Ὀλόψυχο εὔγε στὴ ἑρμηνεύτρια **Λενιώ Λιάτσου**, γιὰ μιὰν ὄντως «ὑπερβατικὴ», πρωτοποριακὴ πιανιστικότητα.

11/2018.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΠΡΩΤΟΝ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΝ, **διαχρονικῶς** ἰσχύον: ἀπεκδυόμεθα πάσης εὐθύνης, γιὰ τυχόν ἀναντιστοιχίες (ὀφειλόμενες προφανῶς στὸν/στοὺς ἑκάστοτε ἐκτελεστή/ές) μεταξύ ἐντύπου προγράμματος καὶ κάθε ἀκροάματος. Σχολιάζουμε ὅ,τι ἀκούσαμε, μὲ τὴ σειρά πού τὸ ἀκούσαμε. Τυχόν δικές μας ἀλλαγές στὴ σειρά τοῦ προγράμματος, **ἐπισημαίνονται** πάντα. Ἡ ἐξαιρετικὴ πιανίστα **Λενιώ Λιάτσου**, πού πρωτακούσαμε μόνη της, ἀνήκει στὸ εὐφώνως γνωστὸ ἐκ Θεσσαλονίκης **dissonart Ensemble**: ὁ τίτλος ἀποδίδεται περίπου *Σύνολο Διάφωνης Τέχνης*. Ὡς ὑπαινίσσεται, τὸ συγκρότημα εἰδικεύεται στὴν ἄκρως πρωτοποριακὴ τέχνη (ὅ,τι πιά σημαίνει αὐτὸ) συνεπῶς ἔχει συνηθίσει νὰ παίζει σχεδὸν πρὸ κενῶν καθισμάτων. Τὸ ὅτι ἡ συμπαθέστατη Λιάτσου, κατόρθωσε νὰ συγκεντρώσει 40-45 ἀκροατές, τοὺς ὁποίους, δικαίως, συνεπῆρε τὸ παίξιμό της μᾶλλον παρὰ τὰ ἔργα πού ἐρμήνευσε, ἀποτελεῖ προσωπικὸ της θρίαμβο ἔναντι τοῦ ἐκ τῶν ἐρμηνευθέντων συνθετῶν, Σικελοῦ Σαλβατόρε Σαρρίνο (**Savatore Sciarrino**), τοῦ ὁποίου, ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ προσφιλέστατος συνθέτης καὶ

παιδαγωγός Χρήστος Σαμαράς, παρών στην εκδήλωση, παγκόσμια πρώτη σκηνικού του έργου στην Κρατική Όπερα Βερολίνου πριν λίγα χρόνια, συγκέντρωσε...⁴⁷ μόλις θεατές-άκροατές. Και περνούμε σε ό,τι θεωρούμε ότι ακούσαμε, εγκωμιάζοντας την «ύπερβατική» (γαλλ. *transcendente*, με την έννοια του Λίστ) τεχνική τής Λιάτσου, με λεπτότατες ήχοεκφραστικές αποχρώσεις σε όλη την έκταση του πιάνου και σε όλο το εύρυτατο φάσμα δυναμικής που λίγο-πολύ εκμεταλλεύονταν όλοι οι συνθέτες του προγράμματος. Και κάτι καινούργιο για μας, οί **άηχοι φθόγγοι**, όπως τους αποκαλέσαμε: βλέπετε τον εκτελεστή να παίζει κανονικά, ίσως σε γρήγορο τέμπο, αλλά ήχος δέ βγαίνει, επειδή τα δάχτυλά του πρέπει να σταματούν ένα χιλιοστό πριν από την επίφάνεια του πλήκτρου. Σκεφθήκαμε: «*Qu' est-ce qu' ils vont inventer encore pour leus orgies!*» [Τι θα σκαρφιστούν ακόμη για τα όργιά τους] ¹. 'Επί τα έργα λοιπόν:

1. ΚΡΙΣΤΕΝΣΕΝ, ΚΡΙΣΤΙΑΝ ΒΙΝΤΕΡ (*Christensen, Christian Winther*, γ. 1977), Δανός πωγωνοφόρος: (5) *Πρελούδια για πιάνο και Dax/WSP*. Κατ' αρχήν αγνοούσα (προδήλως και άλλοι συνακροατές) τί έστι *Dax/WSP*. Κατά το Διαδίκτυο, άλλο το *Dax*, άλλο το *WSP*, έδω τα δύο έσμιγαν σε ένα. Στο ήμίφως, άριστερα, μεταξύ πλατείας και σκηνης, διέκτρινα φωτισμένη οθόνη Η/Υ καλωδιωμένη με μικρή κονσόλα και ένα...δεύτερο πιάνο, μεταμεφερθέν γι' αυτό μόνο το έργο από το 5ο πάτωμα του Μεγάρου (εκ προσωπικοτάτης πείρας, γνωρίζω πόσα χρέωνε επί Λαμπράκη το Μέγαρο για μιá τέτοια μεταφορά..). Άνέτρεξα στο Διαδίκτυο, σε άμφοτερα τα λήμματα τής *Βικιπαίδεια* γραμμένα εις άπταιστον...κομπιουτερικήν, πού...άγνωω πλήρως, καίτοι χρησιμοποιω Η/Υ ως ύπερκειμενογράφο μόνον και για άυστηρά όριοθετημένη διαδικτυακή χρήση (στο διάβολο τα φατσοκίταπα, τουίτερ, **linked-in**, διαγράφονται άδιάβαστα άμα τή λήψει). Υποθέτω ότι το...*Μαξαποτέτοιο* χρησί-

¹ Περιφήμη άτάκα του Ύντερζό, σε κάποια περιπέτεια του Άστεριξ: την ξεστομίζει ό αρχιμάγειρας των συμποσιών ενός αρχικλέφτη Ρωμαίου φοροεισπράκτορα στη Γαλατία. Μαθημένος να μαγειρεύει «γεμιστούς λαιμούς καμηλοπαρδάλων», παραξενεύεται όταν του ζητούν να μιάν άπλή... χορτόσουπα, για ένα έλεγκτή τής ρωμαϊκής... ΣΔΟΕ, άπεσταλμένο του Καίσαρα, πού φτάνει κατάκοπος από το ταξίδι, ένω κορυφώνεται ένα ακόμη όργιο του φοροεισπράκτορα.

μευε για ήχαλλοιώσεις του πιάνου, που ούδόλως έπηρέασαν την πρόσληψη (;) των *Πρελούδιων*. *Πρ. αρ. 1*, μι ύφ. έλ. και *Πρ. αρ. 2*, μι, ύφ. μείζ. Η πρώτη κρυάδα μας με τους *άηχους φθόγγους*. *Πρ. αρ. 3*, μι έλ. (α'. έκτ. παρακαλώ) Οί ένηχοι φθόγγοι συναποτελοῦσαν πηχτό ντούπου-ντούπου. *Πρ. αρ. 4*, ντο μείζ. Ήχητικοί καταρράκτες, αν δέ σφάλλω, από τις ψηλότερες στις χαμηλότερες οκτάβες. *Πρ. Έδω* γνωρίσαμε και το *άηχο...* **glissando**. Ευεργετικῆς λακωνικότητος και τὰ πέντε, σέ ό,τι τουλάχιστον προοριζόταν για ακρόαση. Ουδέ ήχο-σωματίδιο, ύπαινισσόμενο έλάσσονα ή μείζονα τρόπο, ή φθόγγοι ύπαινισσόμενοι τονικά κέντρα. Θυμήθηκα το ανέκδοτο του ξένου στο Τέλ Άβίβ ή στην Ίερουσαλήμ: περνά έξω από ένα μαγαζί, κάτω από ένα πελώριο ρολόι και μπαίνει για να διορθώσει το δικό του. Άναυδος πληροφορείται ότι στο κατάστημα κάνουν...περιτομές και όταν άπορει για το ρολόι στην είσοδο του άπαντουν: *Έ, και τί θέλατε να βάλουμε;* Πάντως μήν πάει ό νοῦς σας μήτε στο *Καλοσυγκερασμένο Πληκτροφόρο* του Μπάχ (στο θείο *Πρελούντιο*, σέ μι ύφ. έλ.) μήτε στα *Πρελούντια* του Σοπέν, καιτοι ό Βίκινγκ μας με την πυκνότατη γενειάδα και το άραιότατο έγκέφαλο, φιλοδοξεϊ να τὰ κάμει...24.

2. ΠΕΣΣΟΝ, ΖΕΡΑΡ (*Pesson, Gérard*, γ. 1958): *La lumière n'a pas des bras pour nous porter* [Το φῶς δέν έχει χέρια να μᾶς σηκώσει]. Μία από τὰ ίδια, με κυρία προσόν, τή λακωνικότητα. Καίτοι έδω το λακωνίζειν οὐκ έστι φιλοσοφειν... Πάντως ό τύπος, σπούδασε μουσικολογία στη Σορβόννη, έγραψε κάμποσα έργα που βραβεύθηκαν, αυτό που ακούσαμε, γράφτηκε το 1994-95 και ή έργογραφία του, περιλαμβάνει 56, καλύπτοντα το χρονικό φάσμα 1986 (*Les Chant Faëz*, για πιάνο και 11 όργανα) ως το 2010 (τρεις καντάτες, για φωνή, όργανικό σύνολο και ήλεκτρονικά, τίτλοφορούμενες *Cantate égale pays n°1* (*Jachère aidant*), *Cantate égale pays n°2* (*God's Grandeur*), *Cantate égale pays n°3* (*Gd Omré*), δηλαδή με τὰ γαλλικά μου: «Καντάτα ίση, χώρα αρ. 1, αρ. 2 και 3» (;;;). Από τους έντος παρενθέσεως τίτλους μπορω να μεταφράσω μόνον εκείνον τῆς αρ. 2, «Το Μεγαλειο του Θεου». Μετά το 2010, άκρα του τάφου σιωπή. Αρχή ώριμότητος; Οί πληροφορίες όχι από το πρόγραμμα άλλ' από τή *Βικιπαίδεια*.

3. ΣΙΑΡΡΙΝΟ, ΣΑΛΒΑΤΟΡΕ (*Sciarrino, Salvatore*, γ. 1947): *Σονάτα* αρ. 2 για πιάνο (1983). Παραγωγικότατος, από το 1965 ως το

2009 έχει γράψει κάπου 55 έργα «για ένα όργανο σόλο», ἐξ ὧν πέντε σονάτες για πιάνο (1976, 1983, 1987, 1992 και 1994—ἡ 5η και τελευταία με...5 διαφορετικά φινάλε!!!)². Ἄν δὲ σφάλλουμε εἶναι σὲ δύο μέρη—τὸ πρόγραμμα, ὅπου ὅλα τὰ ἔργα ἦσαν ἀχρονολόγητα, ἀποσιωποῦσε και τὰ μέρη τους. Πάντως ἡ σονάτα, ἀρχίζε με μιὰ ἀγριότατη (5 *ffff* και βάλε!) συνήχηση στὴν ψηλότερη ὀκτάβα σὰν καμπουκιά, πάνω σὲ ὀστινάτο τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ., συνεχιζόταν με μπουρδούκλωμα πού θύμιζε ἀνιούσα και κατιούσα κλίμακα ἀλλὰ και κάτι σὰν «ἀνάπτυξη» προτείνουσα νέα σχήματα, ἀπάγοντα σὲ οἶονεὶ κορύφωση. Τὸ β' μέρος, ὅπου προβάλλονταν ἐναλλάξ ἀλλὰ «ἀκανόνιστα» (;) ἡ ψηλότερη και χαμηλότερη ὀκτάβα τοῦ κλαβιέ δὲ διέφερε οὐσιαστικά ἀπὸ τὸ α'. Τὴν ἀκούσαμε ἀπαθέστατοι...

4. ΑΠΕΡΓΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ [γαλλ. *Aperghis, Georges*, γ. 1945). Στὴν «ἐπίσημη» ιστοσελίδα του, ἡ ἐργογραφία του περιλαμβάνει σήμερα 142 ἔργα, ἀπὸ τὰ *Puzzles* για 12 ὅργανα (1971), ὡς τὸ *Migrants* (Μετανάστες), για δύο γυναικεῖες φωνές, ὀρχήστρα ἐγγόρδων, πιάνο και 3 ἐκτελεστές κρουστών (2016-17). Ἀπέργη ἀκοῦμε ἀραιὰ και πού στὴν Ἑλλάδα, ὄχι πάντα με θετικὲς ἐντυπώσεις. Τελευταῖο του ἔργο για πιάνο πού ἀκούσαμε, τέλεια παιγμένο ἀπὸ τὴν Κατερίνα Κωνσταντούρου, (Ἰνστιτοῦτο *Gaëthe*, 19.12.2017) ἦταν τὸ ἀμετροεπέστατο *Printmusic* [ἀγγλ. «ἐντυπη μουσική»] τοῦ 2001. Ἐδῶ ἀκούσαμε τρία ἔργα, πάντοτε τέλεια παιγμένα:

(α) *Conversations X* (γαλλ. *Συνομιλίες X*). Ἀνακολουθία μεταξὺ προγράμματος-ἀκροάματος και ἐπισήμου ιστοσελίδος πού ἀναφέρει *Conversation* [ἐνικός: συνομιλία] *X*, διάρκεια «2 mn» [2'] και, ἀγγλικά *For prepared piano and speaking*, δηλ. για «προετοιμασμένο» πιάνο και λόγο, χρονολογώντας το: 1985. Ἐμεῖς, ὀρκιζόμαστε ὅτι δὲν ἀκούσαμε ὀμιλία, δὲν ὀρκιζόμαστε ἂν τὸ πιάνο ἦταν ἢ ὄχι «προετοιμασμένο», ἐνῶ μετρώντας τις φορές πού πετοῦσε στὸ δάπεδο τὴν παρτιτούρα ἢ πιανίστα, τελειώνοντας ἕνα κομμάτι. μετρήσαμε 10 μᾶλλον (τὸ *X*, πρέπει ἐδῶ νὰ ἦταν τὸ λατινικό 10) ὠραιότατες μινιατούρες ἀγνωστης

² Βλ. Βικιπαίδεια, λῆμμα *List of compositions by Salvatore Sciarrino*.

χρονολογίας. Παραθέτουμε σημειώσεις—δική μας ἀρίθμηση: 1. μουσικότατο, ὀκτάβες μὲ πεντάλ στὴν ψηλὴ περιοχὴ. 2. Αἴσθηση ὑφερπούσης «τονικῆς» ἐνότητας καταλήγει μετὰ ἀπὸ **crescendo** τοῦλάχιστον σὲ **ffff**. 3. Σχεδὸν μονοφωνικό, λιτό, ὑποβλητικότατο. 4. Φίνα μικρογραφία. 5. Πυρήνας, ἕνας μόνον φθόγγος; 6. Πιανιστικότατο· δημιουργεῖ ὑφολογικούς συνειρμούς μὲ παλαιότερες ἐποχές; καταλήγει σὲ κοσμογαλασιὰ **ffff**. 7. ρυθμικὰ κλάστερς στὴ μεσαία ὀκτάβα. 8. Ἄγριο, λακωνικότατο. 9. κινεῖται σὲ δυναμικὴ **mf**, μὲ σχήματα ποὺ καταλήγοντας στὸν ἴδιο (;) φθόγγο, δημιουργοῦν αἴσθηση ρίμας, ποιητικῆς «ὁμοιοκαταληξίας». 10. Ἐντελῶς δική του φυσιογνωμία· λακωνικ-
τατο, σὲ ἀπόλυτη ἀναλογία μὲ τὸ προτεινόμενο θεματικὸ στοιχεῖο, Ἐὰν ἡ αἴσθηση «ὁμοιοκαταληξίας».

(β) *Les secrets élémentaires* (γαλλ. *Τὰ στοιχειώδη μυστικά.*) γιὰ πιάνο σόλο (1998), διάρκεια: 16', κατὰ τὸν Κατάλογο Ἀπέργη. Ἐνῶ τὸ πρόγραμμα δὲν ἀνέφερε τίποτε σχετικὸ καὶ περιμέναμε σόλο πιάνου, παρενεβλήθη...μαγνητοταινία μὲ προηχογραφημένη γκρανκάσσα **ffff**. Ἀρχὴ ρυθμικὴ, μὲ «σωματικὸ» ρυθμὸ, ἐνδιαφέρον. Δύο μικροφωνισμοὶ τῆς μαγνητοταινίας. Καὶ πάλι αἴσθηση ὁμοιοκαταληξίας (...) Ἐαφνικὸ τέλος.

(γ) *Dans le mur* (γαλλ. *Μὲς στὸ τοῖχο*), γιὰ πιάνο καὶ ἠλεκτρονικά, (2007), διάρκεια 18', κατὰ τὸν Κατάλογο Ἀπέργη. Ὅ,τι ἀκούσαμε (κατακλειῖδα τοῦ προγράμματος) διάρκεσε τὸ πολὺ 4'-5' !. Θέμα **μονοφωνικό**, σὲ ἕκταση διαστήματος 4ης καθαρῆς ἢ 5ης ἐλαττωμένης μὲ λεπτὲς ἀποχρώσεις τοῦ πεντάλ. Ἄγνοοῦμε ἂν ἡ νέα τήρησε ἐπακριβῶς τὰ ἀναγραφόμενα στὸ πρόγραμμα. Πάντως δὲν προέβη σὲ **καμμιᾶ** προφορικὴν ἔστω διόρθωση (πόσο **μισοῦμε** κάτι τέτοια), ἐφ' ᾧ καὶ ἐμεῖς, προσπαθήσαμε νὰ συνταιριάξουμε ὅπως-ὅπως πρόγραμμα καὶ ἀκρόαμα. Καὶ ἄς ἔχει ὑπ' ὄψη τῆς ἡ κοπελλιὰ καὶ ὄλοι οἱ συνάδελφοί της ὅτι τέτοιες «ἀλλαγές» τελευταίας στιγμῆς καὶ προσβάλλουν βαθύτατα τὸ ἀκροατήριον, καὶ ζημιώνουν τοὺς ἴδιους τοὺς ρεσιταλιστὲς τεκμηριώνοντας αἰσχίστην ἀνατροφή. Νὰ βράσω τὴν καλλίτερην ἐπίδοση ὅταν ὕστερα χρειάζομαι ὀλόκληρη μέρα γιὰ νὰ συμμαζέψω αὐτὰ ποὺ ἄκουσα! Συμπέρασμα: πρὸς τί ἡ ἐκδήλωση; (Αἴθουσα ΔΜ, 21.2.2018).